

'VOOR WIE NAAM NOCH GESTALTE HEEFT' - ONTVANKELIJKHEID GELEERD VAN DE HINDOES

Serie Leren ontvankelijk leven

Wat een prachtige poëzie, vol liefde, uit het hart. Uit de 9e eeuw deze rijke taal, waar men in India terecht trots op is en waar ik mee kennismaakte, toen ik daar een poosje mocht wonen. Niet om een goeroe te bezoeken, of aan yoga te gaan doen, zoals velen deden, maar in een andere wereld te leven. Een land zo groot als Europa, met enorme verschillen tussen rijk en arm, een groeiende economie - maar wie profiteert ervan? Een wereld waar haast ieder vanzelfsprekend gelovig is, van secularisatie nauwelijks sprake is. Waar wij zo weinig van weten. Wij die soms wat meer van het jodendom leren, al is dat nog altijd weinig, en een beetje van de islam, het boeddhisme. Van de Hindoegeschriften weten we bijna niets. Waar nog altijd uit gelezen wordt in tempels en filosofische scholen. Theaters, waar de grote verhalen tot op vandaag worden gedanst en gespeeld. Over liefde en jaloezie, macht en onmacht, rijk en arm - thema's zo oud als de mensheid. Maar ook eigentijds: over gender, rolpatronen en klimaat. Hele dorpen, ouden van dagen en kleine kinderen lopen uit voor nachtenlange voorstellingen in het open veld. Het was fantastisch dat vanuit de Dominicus, waar we de grote verhalen van ónze traditie doorvertellen, in het najaar zo'n groot bedrag gestuurd is naar een prachtige plek, waar jongeren naast hun gewone schoolwerk dat bijzondere theater-vak kunnen leren.

Zo was ik in die totaal andere wereld. Waar de moderne architectuur, computer, film- en auto-industrie aan de ene kant floreren, het straatbeeld fleuriger en kleuriger dan waar dan ook - de beste vegetarische keukens - en aan de andere kant mensen dakloos op de stoep liggen te slapen. Omringd door geluiden van verkeer en muziek, tempels die zonder aarzeling haar gebeden uitroepen, door luide megafoons versterkt. Tempels in wel elke straat: groter of kleiner, niet in gedekte kleuren als bij ons, maar blauw, roze of groen, waar gezichten je aankijken van honderden goden en godinnen, ook de vrouwelijke ruim vertegenwoordigd (feministen zouden er blij mee zijn): voor gezondheid en huiselijk welzijn, oogst en vruchtbaarheid, angst, depressie en dat het je financieel goed mag gaan, oorlog en de zee, de nacht en de dag en de dood. Goden tot wie vol overgave wordt gebeden en offers gebracht van bloemen, vruchten of rijst. Met een devotie die bij ons verdwenen is – het heilige zo vanzelfsprekend dichtbij. Wat heeft het veel indruk op me gemaakt. Me ook voor vragen gesteld: hoe kan het? Al die goden, al die heilige plaatsen. Terwijl bij ons geloof zo'n randverschijnsel geworden is. Het stelde me voor vragen over ónze wereld waar we alles in eigen hand denken te hebben – aan de andere kant verwarde de wereld daar me ook. Waar blijf ik zelf bij zoveel religiositeit, waar blijft de menselijke vrijheid, de vrije wil? Westerse vragen, maar toch. De christelijke traditie en andere monotheïstische godsdiensten leerden ons van veelgodendom afstand te nemen. Wij leerden: er is er maar één! Maar als je een tijdje in zo'n andere wereld woont en je ook de dagelijkse chaos net even anders op je laat inwerken, zo verging het mij, kun je je er ook iets bij voorstellen. Hoe moeilijk het is: je een weg te vinden tussen het vele dat ons overkomt. Aan grote existentiële vragen waar niet zomaar antwoorden op zijn gezichten van God te verbinden en daar je menselijke kleinheid bij te voelen is niet gek.

Maar soms zie je door de ogen van de ander ook even je eigen wereld en ik realiseerde me hoe weinig nederig en ontvankelijk ónze samenleving is. Waar het hebben zo centraal is komen staan. En we ook zonder van goden te spreken er heel wat in het zadel houden. In wereldwijde dominantie, in rijkdom, scheefgegroeide verhoudingen waar we ons al lang bij neerleggen. De markt en het geld die de baas zijn, meningen waar je zomaar achteraan loopt. Militair machtsvertoon dat we vreselijk vinden maar ook weer lijken te omarmen. En noem het maar op: de olie en het gas, de casino's die sinds de veranderde wetgeving weer vrij kunnen adverteren - met wat voor gevolgen voor vooral de kwetsbaren in onze samenleving. De vele keuzes die er te maken zijn in een wereld waar wij van alles aanbidden zonder te bidden, en ook zonder te zeggen te geloven, heel wat goden op onze straathoeken hebben staan. In plaats van te zeggen dat we in een wereld leven waarin steeds minder mensen geloven, kun je misschien ook zeggen dat we ook zonder van god of geloof te spreken, met z'n allen een imperium aan goden in stand houden en heel véél geloven!

Maar onze geschiedenis vraagt ons op wat we geloven ook kritisch te zijn. Dat niet alle religie van waarde is, maar ook gebruikt wordt om mensen klein te houden, leert ons om te beginnen al de bijbel. We maken elkaar stuk, we verdrukken elkaar. Ook in godsnaam. Of het nu gaat over de macht van farao's of romeinse keizers, of die van nu: overal zijn zichtbare en onzichtbare tempels van religieuze macht en wereldlijke: nog heel wat gouden kalveren waar omheen wordt gedanst.

De joodse bijbel gaat daar tegenin, Het verhaal van de proféten gaat er tegenin en ook Jezus - ontvankelijker en opener in de omgang met anderen, ons tot voorbeeld, leerde zijn aanhangers/ons een kritische blik. Omgaan met religie is niet zonder risico: de goden die we ons achter deze wereld denken, of die die gestalte krijgen tussen ons in. Hoe ontvankelijk te zijn, maar ook je niet in alles mee laten nemen het zijn vragen van alle eeuwen. Spreken, maar hoe? Maar ook zwijgen is niet altijd beter. Het is een levenslange weg.

En toen ontdekte ik tussen alle drukte en tumult van de Indiase samenleving ook nog iets anders. Dat er ook zulke stille plekken zijn. Waar mensen bijeenkomen, om van elkaars tradities te leren, zich te laten ontroeren door elkaars heilige geschriften: christenen, moslims, joden, boeddhisten, en hindoes. Die zo openstaan voor elkaar. Het was een eer daarbij te zijn. En zulke leerzame en prachtige teksten te lezen zoals de lezing van vandaag. Middeleeuwse mystiek van de Hindoes.

Iemand schreef een lied. Hoe hij overal gezocht heeft en van alles gevonden, van alles aanbeden. Tot die ene dag. Als een soort Augustinus "als een ziende blinde tussen zoveel schoonheid", die onverwacht door iets nieuws gegrepen wordt. Die ene, schrijft hij, die mij in dienst nam. Die – het gaat ook over een dansende God - zijn voet op mij heeft gelegd. Zoals psalm 139 zingt: 'Gij legt uw handen op mij'. Die ene, waar zelfs de andere goden voor buigen. Die alle woord en betekenis overstijgt, alle illusie. "Tot wie zelfs andere goden niet konden doordringen en ook de heilige geschriften niet. Die ene die van het afzinken in de ijdele afgrond van waardeloze goden mij heeft gered". Het ontroerde me, deze woorden. Zinnen die voor mij plotseling niet meer gingen over de religieuze wereld daar, maar ook over mijn wereld en mijn leven. Hoe wij zelf ons bewegen, wat hier echt van waarde is. In onze wereld die ook veel stuk maakt. Dit lied van een van de grote heiligen van het hindoeïsme, die het zo mooi en ook zo liefdevol onder woorden heeft gebracht. Die elke dag danst op het tempelplein bij het water... Op een goede dag mij zomaar aanraakte, schrijft de dichter. En gaat die dichter zwijgen? Hij doet het niet en hij kan het ook niet. Hoezeer hij ook – net als onze mysticus, Meester Eckhart - beseft dat alle taal voor God iets van het goddelijke belicht maar tegelijk tekortschiet, zegt hij: "voor wie naam noch gestalte heeft", laten we 1000 heilige namen zingen en op de drums slaan. Alsof het te mooi is om het niet te doen. Hij kan het niet laten.

De Thora, vertelt ons de bijbel, is een weg die vraagt het vertrouwde achter te laten om het onbekende tegemoet te gaan. Een beeld van ontvankelijkheid, dat telkens een ander vervolg krijgt. Als een volk wegtrekt uit slavernij. Profeten uit de bestaande orde. Een nieuwe beweging achter Jezus van Nazareth aan. In alle eeuwen zijn er mensen geweest die ontvankelijk durfden zijn voor iets nieuws. Dat er iets is dat ons weten overstijgt en we de waarheid niet in onze zak hebben. En dat dat met geloven te maken heeft, met God. Misschien dat daardoor ook plaatsen als deze Dominicus zich zo lenen om ontvankelijkheid te blijven oefenen. Altijd onderweg.

Juut Meijer